

Podstawowe pojęcia z zakresu kryminalistyki

Zdarzenie

Zdarzenie- następstwo jakiegoś faktu, którym może być:

- przestępstwo- czyn (działanie, zaniechanie) zabroniony przez ustawę karną obowiązująca w czasie jego popełnienia, pod groźbą kary, jako zbrodnia lub występki, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy,
- czyn człowieka niebędący przestępstwem (nie wypełniające znamion przestępstwa- okoliczności wyłączające winę, bezprawność, znikomy stopień społecznej szkodliwości), np. popełniony przez osobę niepoczytalną, działanie w obronie koniecznej, czy w stanie wyższej konieczności,
- zajście niezależne od działania człowieka (np. spowodowane działaniem siły wyższej).

Podejmując pierwsze czynności nie zawsze wiadomo, czy mamy do czynienia ze skutkami przestępnego działania osób trzecich czy z innymi sytuacjami.

Kryminalistyka zajmuje się innymi niż przestępstwo ujemnymi zjawiskami społecznymi- np. alkoholizm, samobójstwo- traktuje jako czynniki kryminogenne, czasami mające związek z przestępczością. Rozpoznawanie tych zjawisk, środowisk daje możliwość ich wykrywania, dowodzenia i zapobiegania.

Miejsce zdarzenia a miejsce przestępstwa.

Informacja

Informacja to wszelkie dane o świecie zewnętrznym, które uzyskujemy albo przez bezpośrednie poznanie zmysłowe, albo przez podawany przez osobę opis jakiegoś stanu rzeczy czy zjawisk.

Tadeusz Hanausek

Źródła informacji o zdarzeniu i o sprawcy:

- osoby,
- zwłoki,
- rzeczy,
- dokumenty,
- miejsca,
- zjawiska i zdarzenia (przeszłe i aktualne).

Dwie grupy informacji

1. Informacje odbierane są na podstawie wypowiedzi osoby (rozpytanie, przesłuchanie, okazanie); ważne jest poznanie motywacji przekazu.

Zasada sprawdzania informacji:

- czy wypowiedź jest spójna, logiczna,
- skonfrontowanie z uzyskanym materiałem,
- przeprowadzenie konsultacji z ekspertami, wtedy gdy chodzi o informacje fachowe,
- przeprowadzenie wywiadów w celu weryfikacji informacji i oceny ich wiarygodności,
- przeprowadzenie obserwacji zdarzeń lub zjawisk, których dotyczą te informacje,
- uzyskanie dalszych informacji potwierdzających uzyskane dane.

2. Informacje uzyskiwane w wyniku zmysłowego poznania:

- obserwacja,
- oględziny,
- eksperyment,
- konsultacja z ekspertem, opinie biegłych.

Źródła pierwszych informacji o przestępstwie i jego sprawcy

1. Zewnętrzne źródła informacji o zdarzeniu- pochodzą od osób, które nie są związane z organami ścigania i przekazują je spontaniczne lub na podstawie przepisów obligujących do zgłoszenia.
2. Źródła wewnętrzne- są organizowane przez organy ścigania na potrzeby wykrywcze i dowodowe, w celu zapewnienia dopływu informacji o osobach, faktach i zjawiskach.

Źródła zewnętrzne:

1. Zawiadomienia obowiązkowe na podstawie art. 240 k.k., art. 304 § 2 k.p.k.
2. Zawiadomienia wynikające ze spełnienia obowiązku społecznego. (art. 304 § 1 k.p.k.)
3. Doniesienia jawne wynikające z niskich pobudek lub spowodowane zaburzeniami równowagi psychicznej (np. doniesienia pieniacze występujące w paranoi lub psychopatii).
4. Doniesienia związane z otrzymywaniem anonimów- anonimy przestępcze wypełniające znamiona jakiegoś przestępstwa (np. groźby bezprawne, szantaż).
5. Anonimy donoszące o przestępstwie, należy je sprawdzić.
6. Samooskarżenie
 - prawdziwe,
 - fałszywe.

Motywy samooskarżeń:

- Rzeczywista skrucha.
- Stan psychiczny sprawcy wynikający z napięcia nerwowego.
- Przekonanie sprawcy, że ujawnienie spowoduje odstąpienie od kary lub jej złagodzenie (możliwe na podstawie Kodeksu karnego lub ustaw amnestyjnych).
- Chęć uniknięcia odpowiedzialności za poważniejsze przestępstwo.

Samooskarżenie taktyczne, gdy dowody wskazują, że popełnił przestępstwo A, natomiast on przyznaje się fałszywie do popełnienia przestępstwa B w tym samym czasie i tym samym zapewnić chce sobie alibi.

- Osłonięcie przed odpowiedzialnością karną innej osoby (pobudki altruistyczne lub za pieniądze).
 - Samooskarżenie dokonane przez osobę chorą psychicznie (zespoły urojeniowe, pomroczne).
7. Publikatory- śledztwa dziennikarskie, informacje od obywateli.
8. Instytucje kontrolne i kontrolno- rewizyjne badające działalność przedsiębiorstw, instytucji, organów administracji.

Źródła wewnętrzne

1. Wyniki czynności operacyjno-rozpoznawczych – mogą stanowić bezpośrednie źródła informacji lub wskazywać na inne źródła.
2. Poufne osobowe źródła informacji, informacje od nich wskazują kierunki poszukiwania dowodów.
3. Wyniki niektórych czynności służbowych organów ścigania
 - podejmowanych przez służby prewencyjne,
 - kontrola ruchu drogowego,
 - kontrola melin,
 - praca dzielnicowych.
4. Analiza spraw archiwalnych.

Wersja kryminalistyczna

Wersja kryminalistyczna

Wersja kryminalistyczna- wynik przeprowadzonych w toku prowadzenia sprawy karnej procesów myślowych organów ścigania (rozumowanie oparte na informacji, wiedzy, doświadczeniu, intuicji) w postaci hipotezy(domysł) stanowiącej alternatywną próbę wyjaśnienia określonego zdarzenia, jego części lub okoliczności albo mechanizmu jego powstania, a zwłaszcza czynnika sprawczego.

(Kazimiera Juszka)

Tworzenie wersji zdarzenia i jego weryfikacja opiera się na wnioskowaniu:

- redukcyjnym (wnioskowanie o przyczynie na podstawie znanych skutków),
- przez analogię (doświadczenie własne lub cudze w oparciu o podobne sprawy),
- dedukcyjne (wnioskowanie na podstawie znanej przyczyny o nieznanym skutku).

Przedmiot budowy wersji:

- Zdarzenie jako całość wszystkich jego elementów (rzadko),
- Części zdarzenia,
- Okoliczności zdarzenia (np. pora, oświetlenie, miejsce czynu),
- Mechanizm powstania zdarzenia (ważne i trudne zadanie ze względu na różne warianty przebiegu przyczynowego),
- Czynniki sprawczy (człowiek, nieszczęśliwy wypadek, należy rozważyć wersję zakładającą, że zdarzenie może nie mieć charakteru przestępstwa, należy uwzględnić okoliczności przemawiające za sprawstwem, winą, ale też te które mogą wskazywać na brak sprawstwa i winy).

Rodzaje wersji kryminalistycznych:

1. Ze względu na stosunek do faktu głównego:

- wersje dotyczące całego zdarzenia,
- wersje dotyczące fragmentu zdarzenia,

2. Ze względu na fazę postępowania:

- wersje operacyjne,
- wersje śledcze,
- wersje jurysdykcyjne.

3. Ze względu na podmiot tworzący wersje:

- wersje policyjne,
- wersje prokuratorskie,
- wersje sądowe.

4. Ze względu na stopień prawdopodobieństwa:

- wersje słabe, wątpliwe,
- wersje mocne, pewne.

Modus operandi

Modus operandi

*Charakterystyczny i z reguły powtarzalny sposób zachowania się sprawcy, który stanowiąc odbicie jego indywidualnych cech, właściwości i możliwości, wyraża się swoiście w czynie przestępczym, następstwach czynu, a w szczególności w **śladach**, niekiedy także i **zachowaniach** poprzedzających czyn lub następujących po nim, lecz w ścisłym z nim związku.*

Tadeusz Hanausek

Prawdopodobny charakter sformułowanego modus operandi.

Określanie modus operandi może przyczynić się do wykrycia sprawców przestępstw:

- na drodze analogi z wcześniejszymi przestępstwami,
- na drodze eliminacji możliwości popełnienia przestępstwa przez określoną osobę (np. ze względu na brak możliwości fizycznych, ograniczenia ruchowe itp.).

Modus operandi obejmuje:

- sposób dotarcia sprawcy na miejsce zdarzenia,
- organizacja przebiegu zdarzenia,
- czas, miejsce zdarzenia,
- przedmiot działania,
- próby nawiązania kontaktu z ofiarą przed zdarzeniem,
- sposób realizacji czynu (forma działania, działanie etapowe bądź jednorazowe..),
- techniczne metody realizacji czynu (rodzaj narzędzi, siła ciosów, liczba ciosów....),

- zachowanie się sprawcy po czynie (oddalenie się, zacieranie śladów, ukrycie przedmiotów, sposób transportu przedmiotów, czynności na ciele ofiary, przemieszczenie jej itp.),
- pozostawanie na miejscu zdarzenia,
- inne okoliczności.

Determinanty modus operandi- komponenty, które determinowane są przez czynniki subiektywne danej osoby:

- nawyki i przyzwyczajenia,
- wiedza ogólna i specjalistyczna,
- tradycja przestępcza,
- schorzenia psychiczne, psychopatie,
- zboczenia seksualne,
- układy sytuacyjne,
- obiektywne możliwości działania w ocenie sprawcy,
- cechy osobowości i intelektu,
- rodzaj zatrudnienia, nałogi itp.

Modus operandi pozwala na dokonanie:

- wstępnej i wersyjnej identyfikacji grupowej sprawcy,
- opracowanie modelowej sylwetki sprawcy (element profilowania),
- ustalenia rodzaju danego przestępstwa,
- ukierunkowanie pierwszych działań wykrywczych,
- wskazanie na elementy wspólne pod względem sposobu działania sprawcy dla różnych czynów.

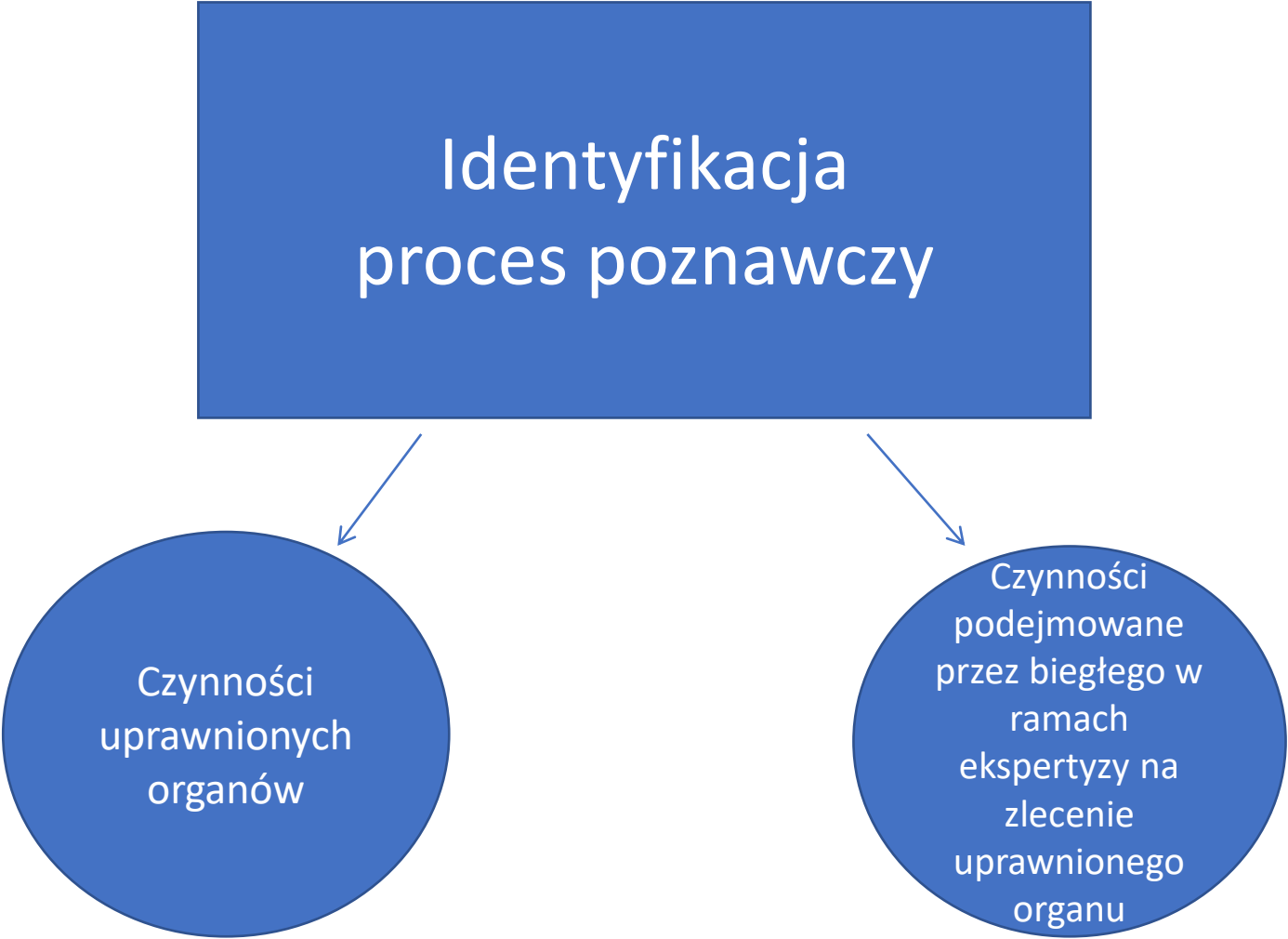
Identyfikacja

Pojęcie identyfikacji

1. Identyfikacja wg słownika języka polskiego to:
 - „ustalenie czyjejs tożsamości,
 - **rozpoznanie czegoś na podstawie jakichś cech,**
 - utożsamienie jednej osoby z drugą, polegające na przeniesieniu stosunku uczuciowego żywnego do pierwszej osoby na drugą; też: takie utożsamienie jednego przedmiotu z drugim.,
 - utożsamianie się z inną osobą
 - utożsamianie się jednostki lub grupy z przekonaniami albo wartościami innych ludzi lub innej grupy”
(<http://sjp.pwn.pl/>)

2. Identyfikacja to badania lub proces badawczy albo wynik badania czy procesu badawczego (B. Hołyst)
3. Identyfikacja to proces poznawczy, ustalanie relacji tożsamości cech śladu i cech wzorca, **niekoniecznie związany ze specjalistycznymi badaniami.** (J. Widacki)
4. Identyfikacja – wynik procesu poznawczego. (E. Gruza, Kryminalistyka , W-wa 2008)

Identyfikacja proces poznawczy


```
graph TD; A[Identyfikacja proces poznawczy] --> B((Czynności uprawnionych organów)); A --> C((Czynności podejmowane przez biegłego w ramach ekspertyzy na zlecenie uprawnionego organu));
```

Czynności
uprawnionych
organów

Czynności
podejmowane
przez biegłego w
ramach
ekspertyzy na
zlecenie
uprawnionego
organu

Podstawą identyfikacji dokonywanej przez biegłego w ramach ekspertyzy są cechy badanego materiału.

Są to **cechy identyfikacyjne**- właściwości obiektu wykorzystywane w badaniach, a charakteryzujące lub wyróżniające pod jakimś względem

- istoty żywe (np. zapach, układ linii papilarnych),
- czynności (modus operandi) lub
- rzeczy (np. wielkość, budowa, ubytki).

Identyfikacja grupowa- stwierdzone cechy śladu dają możliwość wyznaczenia klasy obiektów, z których każdy mógł pozostawić ślad. Identyfikacja wąsko i szerokogrupowa (ślad pozostawiła siekiera, ślad pozostawiło narzędzie ostre itp.) .

Identyfikacja indywidualna- stwierdzone cechy śladu są tożsame ze śladami, które pozostawił „podejrzany obiekt”.

Badania identyfikacyjne opierają się na badaniach porównawczych i wymagają, oprócz posiadania materiału dowodowego, również materiału porównawczego.

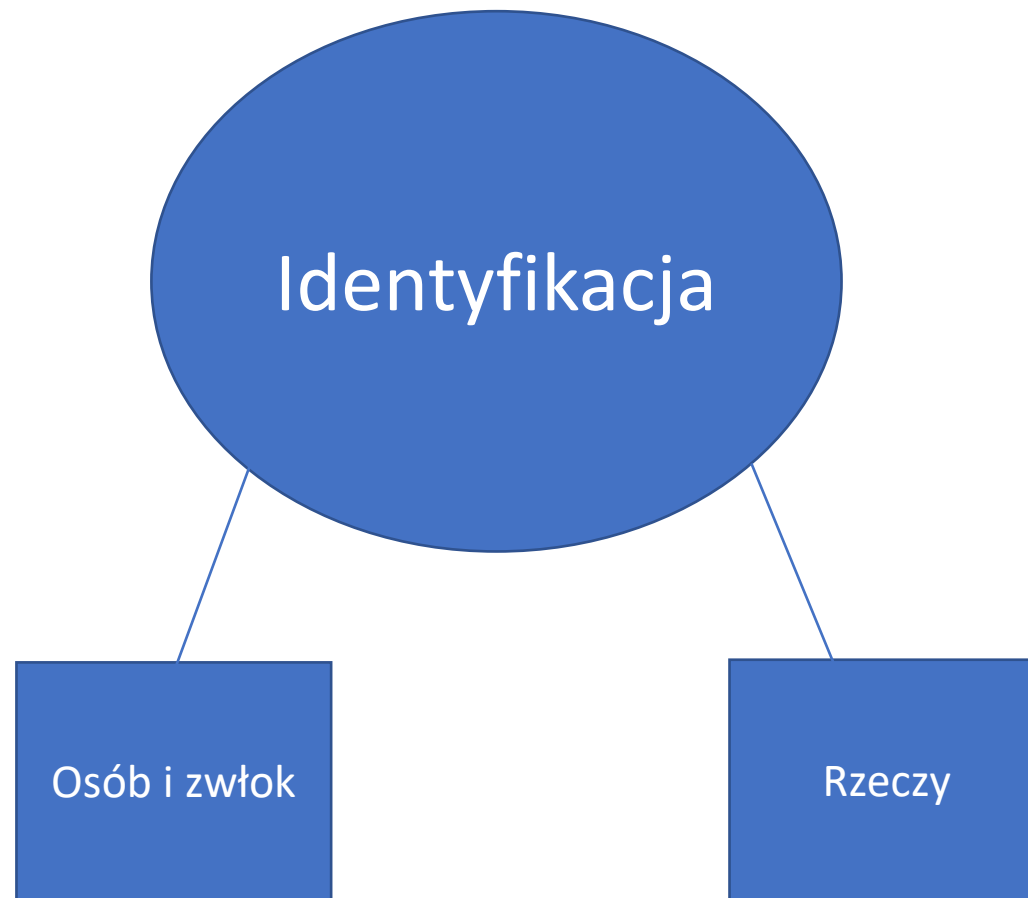
1. Celowo uzyskany materiał do badań
2. Zbiory różnych obiektów poddawanych badaniom (np. próbki różnych produktów)
3. Zbiory zidentyfikowanych i niezidentyfikowanych śladów, próbki pobrane od osób (registratury)
4. Katalogi (biblioteki) zawierające zdjęcia, wykresy, parametry, tabele odzwierciedlające charakterystyczne cechy i właściwości różnych obiektów .
5. Wiedza biegłego.

W procesie identyfikacji bierze się pod uwagę:

- liczebność cech,
- dystynktywność cech- oznacza wyróżnianie się , odróżnianie jednej cechy od drugiej,
- jakość cech (wyrazistość, trwałość, wymierność),
- swoistość cech, która jest wyznacznikiem specyfiki obiektu.

(G. Kędzierska, W. Kedzierski, Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki, Szczytno 2011)

Powyższe cechy mają wpływ na rodzaj identyfikacji, ale również na problem pewności lub prawdopodobieństwa wniosków.

Identyfikacja osoby:

- ustalenie jej tożsamości,
- weryfikacja tożsamości osoby

Ekspertyza

Ekspertyza w doktrynie

Ekspertyza **w wąskim znaczeniu** oznacza całokształt czynności biegłego, wymagających wiadomości specjalnych w zakresie danej dziedziny nauki, techniki, sztuki, rzemiosła lub innej umiejętności, na zlecenie organu procesowego i zakończonych opinią mogąca mieć charakter dowodu w procesie, niezbędnego do wyjaśnienia okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Ekspertyza w szerokim znaczeniu obejmuje, poza czynnościami biegłego, również czynności organu procesowego związane z powołaniem biegłego, z kontrolą przebiegu badań , a także czynności związane z kontrolą opinii biegłego przez organ procesowy , a zakończoną jej przyjęciem lub odrzuceniem .

Rodzaje ekspertyz

Ze względu na rodzaj wykorzystanej wiedzy można podzielić ekspertyzy np. na:

- ekspertyzy medyczne,
- psychologiczne,
- psychiatryczne,
- z zakresu księgowości,
- toksykologiczne,
- kryminalistyczne.

Ekspertyzy kryminalistyczne

- I. Ekspertyzy z zakresu taktyki kryminalistycznej, które dotyczą ustalania np. sylwetki psychologicznej sprawców, modus operandi sprawcy, budowania wersji zdarzenia itp.
- II Z zakresu techniki kryminalistycznej
 1. Ekspertyzy ściśle kryminalistyczne, których cel, metody i środki zostały opracowane w ramach nauki kryminalistyki. Są to:
 - ekspertyza daktyloskopijna,
 - ekspertyza mechanoskopijna,
 - ekspertyza dokumentów,
 - ekspertyza broni palnej i śladów jej użycia,
 - ekspertyza traseologiczna.

2. Ekspertyzy kryminalistyczne w szerokim tego słowa znaczeniu, którym cel wyznacza nauka kryminalistyki, natomiast metody i środki ich przeprowadzania zostały opracowane w ramach innych dziedzin nauk. Są to:

- niektóre ekspertyzy chemiczne,
- niektóre ekspertyzy biologiczne,
- niektóre ekspertyzy fizyczne,
- niektóre ekspertyzy antropologiczne,
- niektóre ekspertyzy toksykologiczne.

3. Nowe ekspertyzy, których cel badań wyznaczony jest przez naukę kryminalistyki, natomiast elementy ich metodyki opracowano w ramach innych dziedzin nauki. Nauka kryminalistyki dokonuje scalenia metodyki ich przeprowadzania w jeden zwarty system. Są to np.:

- ekspertyza osmologiczna,
- ekspertyza fonoskopijna,
- ekspertyza DNA,
- ekspertyza mikrośladów.

Podział ekspertyz dokonany przez T. Hanauska